

Episodis de lluita

Bandolers a les muntanyes de les Gavarres i moros a la costa: dos dels grans problemes de la Catalunya del segle XVI.

«Morí missenyor Francesch Torroella de la Bisbal a XXII de juny any MDLXIII de dos trets de arcabús li tiraren vanint de Palamós ab alguna XXXa de homans que eren anats als moros y tiraren li axi a les onza horas de nit del dimecres proppassat que no visque sino un die y no complit y la mitat de una nit que mori axi a les VI horas passat mig die/ apres lo divendres prengueren Roch Cen-dra pages del Vila, Joan Simon de Cruylles, Miquel Perefarrer de Sant Sadurni, Anthoni Serra del Portal, Miquel Batxaller de Vòlpellach y un gasco que acusaven en dita mort/ per memoria.»

Aquest fet que anotava en el seu llibre de comptes el notari reial de la Bisbal Joan Girbau és un dels tants episodis luctuosos causats per les greus dificultats que passaven la comarca i el país: el bandolerisme, les ràtzies de la pirateria nord-africana i els atacs de l'armada turca, que aquí, en el document transcrit, llegim com s'ajunten en un de sol!

L'any 1564, del maig fins al setembre, van ser contínues les alarmes per la presència de vaixells de moros a les costes de l'Empordà, la Selva i el Maresme. Els llibres del clavari del consell municipal de Palamós ho enregistraven perquè els missatgers que alertaven del perill cobraven una quantitat per la feina de córrer amunt i avall avisant viles i llogarrets costaners.

Palamós no té un paratge ben enlairat perquè li servís per fer guaita

en aquells moments. S'havia de refiar de les informacions que li trametien, per escrit o verbalment, dues poblacions que tenen dos punts privilegiats des d'on s'albira una gran panoràmica de mar: Sant Feliu de Guíxols, amb la seva ermita (abans castell) de Sant Telm, que domina cap al sector de Tossa, i Palafrugell des de la seva torre i ermita de Sant Sebastià de la Guarda; també eren informats per la propera vila de Begur, el castell de la qual és una imponent talaia sobre la platja de Pals, la badia de Roses i amb vista fins al cap de Creus.

31 vaixells turcs al cap de Creus.

El 6 de juny Palafrugell comunicava a Palamós que es tenia notícia que s'havien observat vint-i-set naus otomanes a Còrsega; probablement, aquesta era una informació procedent d'algun viatger. El dia 7 els guaites de Sant Feliu de Guíxols van veure dos vaixells de moros i el dia 8 arribava a Palamós un avís de Sant Feliu que deia que havien descobert una nau corsària a Lloret de Mar la qual va capturar un llagut, que es deuria dedicar al cabotatge, al cap de Tordera. Però l'alarma pel perill proper i més important va ser la del dia 20, quan es van veure trenta-un vaixells turcs al cap de Creus. Palafrugell avisava a corre-cuita Palamós! El consell municipal palamosí, espantat, tot recordant la massacre i destrucció de la vila l'any 1543 per

l'armada turca de Barba-rossa, va pregar l'ajut dels pobles veïns perquè aportessin homes armats dels seus somentents. La Bisbal, que ja havia ajudat Palamós l'any 1543, després de l'assalt turc, amb homes i diners per reconstruir les muralles i defenses de la vila i del port, va acudir en aquella ocasió amb una trentena d'homes aplegats urgentment a toc de trompeta i amb el repic insistent de la campana del castell; amb les presses no van poder reunir-ne més!

Aquest grup va marxar cap a auxiliar Palamós comandat pel cavaller bisbalenc Francesc de Torroella, aleshores capità del sometent, nét del conegut cortesà, poeta i militar Pere de Torroella (la Bisbal, segle XV).

És un fet que veiem repetit, aquells dies, a d'altres indrets de la costa; per exemple, Frederic de Cabrera, vescomte de Cabrera i de Bas, manava als batlles dels seus pobles de Palafolls i Blanes que convoquessin gent de tots els llocs amb les seves millors armes perquè estiguessin a punt per a la lluita i per doblar les guàrdies els vespres.

Els turcs no van fer cap atac a Palamós aquell mes de juny. Quan els va semblar que de moment havia passat el perill, els homes del sometent bisbalenc se'n van tornar a casa.

A mitjan segle XVI senyorejaven per les Gavarres un bandoler famós: en Bartomeu Camps, anomenat l'Em-

pordanès, en la quadrilla del qual «treballaven» pagesos i gent de viles pros-crits. Personatges buscats per la llei pels seus robatoris i crims i, també, gascons, la majoria hugonots, fugitius de les persecucions religioses a França. El vell camí de la Bisbal a Palamós, que passa per Fonteta, Fitor i Vall-llobrega, havia estat sempre una via de risc; la ruta preferida pels bandolers i lladres de camí ral per a les seves malifetes.

Atac al sometent de la Bisbal.

No sabem a què responia l'atac d'aquells delinqüents al sometent de la Bisbal quan tornava de Palamós, ja que després d'uns dies fora de casa, ben pocs diners deuriem portar! Potser es tractava d'una venjança? O era per robar-los les armes i la munició?

Amb la mort del capità Torroella, després d'una agonia de gairebé un dia, en ser malferit pels bandolers, es va començar una captura de gent que els milicians bisbalencs van reconèixer malgrat la foscor de l'hora d'aquell atemptat. Tal i com escrivia

el notari Girbau, els criminals detinguts eren en Cendra, del barri pagès bisbalenc del Vilar, en Simon, de Cruïlles, en Perefarrer, de Sant Sadurní de l'Heura, en Serra, del Portal, en Batxaller, de Vulpellac, i el gascò anomenat Jacques, que van ser portats a Girona; allà els van assotar i torturar per obligar-los a dir els noms dels altres bandolers i llurs amagatalls. Finalment van ser condemnats a mort i van ser penjats d'una forca en un lloc «avall de la presó».

Després d'aquelles detencions, tot el lladregam d'en Bartomeu Camps va restar uns dies sense fer-ne de les seves; segurament s'havien replegat

en algun indret emboscats planejant altres accions i noves estratègies.

Les galeres de moros sí que van continuar voltant prop de les nostres costes en aquell estiu del 1564. El dia 2 de juliol el clavari de Palamós escrivia que: «...pagui a Thoni Vinyals per comissio dels honorables Jurats quatre sous de una part per anar a Bagur per allí se sabes noves de les setze fustes eren a cap de Creus recelant no fossen mes y per portar una letra als Jurats de Palafrugell per tot... V sous.»

El mateix mes, els moros provaren de desembarcar a Roses, però van haver de fugir-ne a causa del bombardeig intens que van patir per part de les bateries del castell de la Trinitat. Refugiats de moment darrere les illes Medes van fer algun desembarc i diversos lladronicis, com per exemple la captura de dues barques que pescaven a la badia o el robatori, a les closes de Castelló d'Empúries, de quatre ramats i el segrest dels seus respectius pastors. Tant els pescadors com els pastors agafats serien portats a algun mercat d'esclaus per vendre'ls o obligats a remar a les galeres.

Amb uns reis i una cort absents de Catalunya i uns exèrcits allunyats per guerres i lluites fora del país que sostenia la monarquia hispànica per mantenir les seves possessions a Europa o a Amèrica, la indefensió del Principat era notòria. Els virreis, des de Barcelona, es veien desbordats pel poc contingent d'homes o soldats que tenien al seu servei quan havien de fer front als atacs sovintejats de l'armada turca o a les ràtzies dels corsaris nord-africans o davant del perill intern i l'angoixa que comportava el bandolerisme en augment 🗡️.

L'ermita i la torre de Sant Sebastià de la Guarda, un important lloc de guaita sobre el mar.

